

АНЕКСІЯ КРИМУ ЯК ВИКЛИК ЄВРОПЕЙСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ

Анексія Криму, яка була здійснена Росією всього-на-всього за декілька тижнів, не є локальним конфліктом, а матиме суттєві наслідки як для безпосередніх її учасників, так і для європейської та світової систем безпеки в цілому.

Майже 80% експертів, опитаних Центром Разумкова, зійшлися на думці, що глобальна (ООН) та європейська (ОБСЄ) системи безпеки виявилися неспроможними адекватно та ефективно відреагувати на агресію РФ [4, с. 18]. Головний безпековий механізм світового співтовариства – Рада Безпеки ООН – заблокована Росією. Це показує неефективність післявоєнної системи безпеки, заснованої, зокрема, на двосторонніх та багатосторонніх договорах.

Кримський конфлікт посилює конфронтацію по осі Захід-РФ, яка визначається безпрецедентною втратою взаємної довіри та може призвести до нової «холодної війни». Різку оцінку агресивним діям Кремля дав на сторінках «Вашингтон Пост» Генрі Кіссінджер: «Путіну слід усвідомити, якими б не були його образи, що політика мілітаризму призведе до нової холодної війни» [11]. Градус протистояння підвищує і географічна наближеність конфлікту до Європи, до головних держав глобального розвитку. При цьому поглиблюється поляризація (формується блоковість) на євразійському континенті. Нового конфронтаційного змісту набувають як форсовано створюваний Євразійський економічний союз, так і ОДКБ. Росія мобілізує союзників у форматі регіональної інтеграції для геополітичного протистояння із Заходом [4, с. 19].

Як зазначає Р.Рукомеда, Кримська криза і подальша дестабілізація України зусиллями Росії створили унікальну ситуацію в енергетичному секторі Європи, внаслідок якої ЄС оголосив про перегляд своєї енергетичної стратегії та перехід до курсу на швидке скорочення газової залежності від РФ [5, с. 51]. Євросоюз робить ставку на нові проекти імпорту газу, з-поміж яких Південний газовий коридор є одним з основних. В цьому проекті зацікавлена як Україна, потенційна частка якої може становити до 5-10 млрд м³ газу за рік, так і Туреччина, яка внаслідок Кримської кризи отримала більше можливостей, щоб стати енергетичним центром для Європи та створити реальну конкуренцію Росії з питань постачань газу європейським споживачам [5, с. 51]. В таких умовах, за прогнозами українських експертів, можлива переорієнтація російського газового експорту на Схід, де розширення енергетичної співпраці з

Китаєм сформує необхідні передумови для створення геополітичного союзу з цією країною у протистоянні із Західним світом [9, с. 35].

Однак, є аналітики, які вважають, що хоча Кримська криза згуртувала країни Заходу та підштовхнула їх лідерів до активізації співпраці з усіх напрямів, однак вони не прагнуть повернення часів «холодної війни» та абсолютної ізоляції Росії на міжнародній арені. На думку С.Шергіна, наміри та дії Заходу є раціональними й такими, що виключають будь-який серйозний конфлікт із Росією та тримають двері для дипломатії відкритими [8].

Анексувавши Крим, Росія збільшила свій вплив у Чорноморському регіоні. На думку деяких експертів, після загарбання Абхазії та Криму, РФ повернула собі вплив у Чорному морі, який був у неї за часів СРСР [3]. Хоча безпосередня зона контролю Росії тепер становить близько 40% (так само, як і Туреччини), вона отримала стратегічний контроль над усім Чорноморським регіоном, оскільки Крим розташований майже в центрі Азово-Чорноморського басейну.

Росія отримала необмежений контроль над базою Чорноморського флоту в Севастополі, можливість повноцінного оновлення ЧФ, а також всі морські порти і військові бази в Криму. Військово-морська база в Севастополі є найважливішим стратегічним об'єктом для переведення військових сил в зону Середземномор'я. Через неї Росія постачала військами і технікою режим Башар Аль-Асада протягом усієї громадянської війни в Сирії. Крім того, вона є єдиною в розпорядженні РФ, яка знаходиться в теплих водах і єдиним місцем на Чорному морі, що не належить НАТО (не беручи до уваги Грузію) [1, с. 69].

Відділення Криму від України відкриває РФ поле для військово-політичних маневрів. З'являється можливість використання території півострова для розміщення стратегічної авіації, ракетних комплексів ближче до кордонів Румунії та Болгарії, у якості нового контраргументу в суперечці з США щодо розміщення системи ПРО у Європі [1, с. 69-70].

Під час української кризи Росія реалізувала модель інспірування сепаратизму та гібридної війни, яка може бути використана нею й надалі по відношенню до інших країн. Так, зокрема, вважає більшість (73%) експертів, опитаних Центром Разумкова [4, с. 18]. «Кримський синдром» загрожує ланцюговою реакцією насамперед у зонах «дрімаючих» або «заморожених» конфліктів.

Не можна виключати, що Росія, користуючись досвідом дій в Україні, й надалі продовжуватиме політику «гібридного» захисту співвітчизників за кордоном. Так, 1 липня 2014 р. на нараді послів і постійних представників Росії В.Путін заявив: «...наша країна буде і надалі енергійно відстоювати права росіян, наших співвітчизників за кордоном, використовувати для цього весь арсенал наявних засобів: від політичних та економічних – до передбачених у

міжнародному праві гуманітарних операцій, права на самооборону» [7]. Жертвою Росії можуть стати ще кілька країн пострадянського простору, де проживає багато етнічних росіян. Особливо численні російські меншини в Латвії, по відношенню до якої Путін неодноразово висловлював невдоволення ставленням до етнічних росіян.

Кримський прецедент може активізувати не тільки сепаратистські тенденції в інших державах, а й створити підґрунтя для силового приєднання спірних територій. Наприклад, заморожені територіальні суперечки існують в Угорщини та Румунії (Трансильванія), Румунії та України (Буковина), Угорщини та Сербії (Воєводина), Албанії та Греції (Епір), Албанії та Македонії (Тетово). Крім того, активізація сепаратистських настроїв спостерігається у Шотландії (Велика Британія), Каталонії (Іспанія), Венетто (Італія) [2].

Своєрідною ціною приєднання Криму став стрімкий відхід України від колишньої лінії співпраці з Росією та її переорієнтація на нових геополітичних союзників у Європейському, Євроатлантичному, Азійсько-Тихоокеанському регіонах з остаточною відмовою від участі в СНД, Євразійському Економічному та Митному союзах [6, с. 21]. Незважаючи на повернення України до політики євроатлантичної інтеграції, ряд дослідників сумнівається в успішності цього напрямку. Адже наявність військової бази ворожої країни в окупованому Криму служить одним з важелів стримування інтеграції нашої держави до НАТО [1, с. 69]. Розміщення іноземних контингентів третьої сторони на території країни-здобувача суперечить критеріям членства в Північноатлантичному альянсі. Крім того, Україні буде важко приєднатися до НАТО через наявність окупованої та невизнаної території.

Отже, анексія Криму Росією спричинила наступні виклики та загрози для європейської безпеки: 1) посилення конфронтації по осі Росія-Захід, що загрожує розгортанню нової «холодної війни» та руйнуванню європейської та світової систем безпеки; 2) зростання воєнно-політичного впливу Росії у Чорному морі, що становить потенційну небезпеку в першу чергу таким державам, як Румунія, Болгарія (члени ЄС та НАТО) і Туреччина (член НАТО); 3) прецедент «захисту» російськомовного населення може бути реалізований (в тій чи іншій формі) на теренах ЄС, зокрема в Прибалтиці; 4) можлива активізація сепаратистських рухів та ескалація «дрімаючих конфліктів», які мають місце в багатьох країнах Європи.

Література

1. Жиров Г.Б. Анексія Криму, причини та наслідки / Жиров Г.Б. // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – Вип. 45. – С. 68-72.

2. Кухалейшвілі Г. Дивна війна в Криму: виклик міжнародній безпеці [Електронний ресурс] / Георгій Кухалейшвілі // UA Foreign Affairs. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/divna-viina-v-krimu-viklik-mizhnarodnii-bezpeci/>
3. Октисюк А. Анексія Криму – геополітична втрата України [Електронний ресурс] / Анатолій Октисюк. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2014/06/4/7027774/>
4. Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій (аналітична доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона. – 2014. – № 5-6. – С. 2-39.
5. Рукомеда Р.М. Вплив Кримської кризи на енергетичну безпеку Чорноморсько-Каспійського регіону / Рукомеда Роман Миколайович // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 3 (32). – С. 46-51.
6. Соболев А.А. Нова зовнішня політика Кремля на українському напрямку / Соболев Андрій Аркадійович // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 3 (32). – С. 14-22.
7. Совещание послов и постоянных представителей России [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/46131>
8. Шергін С. Чорноморський регіон: конфронтація чи діалог? [Електронний ресурс] / Сергій Шергін // UA Foreign Affairs. Зовнішні Справи. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/en/expert-opinion/view/article/chornomorskii-region-konfrontacija-chi-dialog/>
9. Щербина В.П. Геоенергетичні аспекти україно-російського конфлікту / Щербина Валерій Петрович, Щербина Ірина Володимирівна // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 3 (32). – С. 31-36.
10. Dobb P. The Geopolitical Implications of Russia's Invasion of Ukraine [Електронний ресурс] / Paul Dobb. – Режим доступу: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=182189>
11. Henry Kissinger: To settle the Ukraine crisis, start at the end [Електронний ресурс] // The Washington Post. – 2014. – March 5. – Режим доступу: https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html
12. Mark C. The geopolitics of Russia's annexation of Crimea: narratives, identity, silences, and energy [Електронний ресурс] / Cross Mark. – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15387216.2014.985241>